הלכה · משנה תורה · מפרשים · השגות הראב״ד · ספר זרעים

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות מתנות עניים

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

השגות הראב"ד על משנה תורה, הלכות מתנות עניים

רבנו אברהם ב"ר דוד [הראב"ד] מפושקיירה

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/השגות-הראבד-על-משנה-תורה-הלכות-מתנות-עניים/
הקובץ נוצר ב־17 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
הלכה יב 4
פרק ג 4
הלכה ג 4
הלכה ד 5
הלכה ט 5
הלכה יב 5
הלכה כא 6
פרק ד 6
הלכה יח 6
הלכה כו 6
הלכה כז 6
פרק ה 6
הלכה ד 6
הלכה יא 7
הלכה כב 8
הלכה כד 8
הלכה כה 8

פרק א

הלכה יב

כל זמן שיש לעני ליטול שכחת הזיתים וכו' עד אין לו שכחה תחתיו. א"א בחיי ראשי המשנה אינה נראית לא כדברי הרב המחבר ולא כדברי הרב היוני ז"ל. תורף המשנה כל זמן שיש לו תחתיו יש לו בראשו ר"מ אומר משתלך המחבא אמרו בירושלמי כל זמן שיש תחתיו יש לו בראשו קודם לכן אע"פ שאין תחתיו יש לו בראשו. ולפי זו הסוגיא נראה לי פירושה אמר למעלה מזה זית שיש לו סאתים ושכחו אינה שכחה בד"א בשלא התחיל בו אבל התחיל בו אפילו בזית הנטופה בשעתו יש לו שכחה ועל זה הדרך אמר כל זמן שיש לו שכחה תחתיו פירוש בענפים התחתונים כלומר שהתחיל בהם ושכחם יש לו שכחה ממה שבראשו שכיון שהיה בדעתו לשוב אליהם ושכח אותם ולא שב יש לו שכחה אפילו ממה שבראשה אבל אם ליקט כל מה שתחתיו אע"פ ששכח כל מה שבראשו אינו שכחה לפי שמן העצלות שכח מה שבראשו ומפני שטרחו מרובה הואיל ועיקר שבו ליקט אבל קודם לכן פירוש קודם שהתחיל בו כלל אע"פ שאין תחתיו כלום ואין שם מה שישכח אע"פ כן אם שכחו יש לו שכחה למה שבראשו אם אין בו סאתים לפי שאין מניח זוית אחת ללקוט אע"פ שטרחתו מרובה וכיון שדרכו לשוב עליו ולא שב מן השכחה הרי הוא בכלל לא תשוב לקחתו ר"מ אומר משתהלך המחבא פירוש הענפים העבים בעלין שזיתים מתחבאים בהם או משיתלקטו גם הם ושכח מה שבראשו נחשב כמי שאין תחתיו ואין לו בראשו אבל אם לא נלקט המחבא עדיין יש לו לשוב עליהן ואם שכחו ולא שב אפילו שבראשו הוי שכחה. זה הפירוש נראה לי ומסביר פנים יותר מכלם ופירשו בגמרא אמר רבי אבהו בשם ר"ל בדברא אמר רבי אבון שמשיר כל המחבואים בא רבי אבהו לפרש שלא תאמר משיתלקטו ביד אבל בנדנוד שנדנד אותם שישירו זיתיהם והחביאם הרי הוא כמי שליקט הכל ביד הרי שאין לו תחתיו ואין לו בראשו ודייק להא מלתא מדאמר ר"מ משתהלך המחבא במסכת גיטין ירושלמי עני המנקף בראש הזית מה שתחתיו גזל מפני דרכי שלום הדא דתימא (בהן ברברתי) [בדארעא] אבל ליקט ביד זכתה לו ידו:

פרק ג

הלכה ג

אבל שביל היחיד וכו'. א"א לא כי אלא אפילו יש לו ארבע אמות אלא שהשביל הוא דרך שבין השדות והכרמים ואינו דרך עוברי דרכים:

הלכה ד

היה מפסיק ארץ בורה וכו'. א"א באמת אין הגירסא מתנהגת כדבריו אמרו בירושלמי רב אמר בור וניר בית רובע זרע אחר כל שהו ר' יוחנן אמר בור וניר וזרע אחר בשלשה תלמים של פתיח ופליגי ואסיקו התם מה דאמר רב בשדה בינונית ומה דאמר ר' יוחנן בחמשים ושתים וכי מעיינת ביה שפיר מתחזי לך דבשדה קטנה בעינן הפסקה טפי משום דלא עבדי אינשי שדות קטנות כי הכי ולעולם הם נדונין כשדה אחת אלא אם כן יש ביניהם הפסק גדול ומשום הכי אמר רב בשדה בינונית בור וניר בית רובע וזרע אחר כל שהוא. ורבי יוחנן אירי בשדה קטנה שכולה אינה אלא בית רובע דהיינו חמשים על שתים אמות ובקרוב ארבע אמות הוי בית רובע ולא דק ומפני שהיא שדה קטנה בעינן הפסקה טפי אף לזרע אחר ושלשה תלמים של פתיח קרובים להיות בית רובע ואפשר דהוו שתי אמות ברוחב ולא איירי באורך אלא כמו שהוא השדה וכבר נתפרש שאינו אלא חמשים אמות באורך ויותר מעט. ומר אמר לה בהאי לישנא ומר אמר לה בהאי לישנא דאי לא מצידה תברא לגבי בור וניר בית רובע בעי רב בשדה גדולה דהוא שיעור יותר משלשה תלמים ובזרע אחר ממעט ורבי יוחנן בשדה קטנה ממעט בבור וניר ומוסיף בזרע אחר אלא לאו ש"מ כי הדדי נינהו:

הלכה ט

בד"א בשהיו האילנות וכו' עד זרע מלבנות מלבנות. א"א אינו כן בגמרא בירושלמי דהכי איתא התם מה אנן קיימין אם במרווחין אף ב"ש מודו שנותן מאחד על הכל אם ברצופים אף ב"ה מודו שנותן לכל אחד ואחד אלא כן אנן קיימין בנטועים עשרה לבית סאה ב"ש עבדין לון כרצופין וכו' לזו הגרסא כשהן מפוזרים אין חלוקת האילנות ניכרת אבל כשהן רצופין ניכרת:

הלכה יב

בד"א כשהיה יבש מכאן וכו' עד ולח בפני עצמו. א"א ערבובי דברים יש כאן ולא הסכים להלכה כי בעיא היא בגמרא ולא איפשיטא ואפשר דלרבי עקיבא הוא דאיבעיא להו הואיל והלח מרובה ומשוייר אם יחשב כל המשוייר כשדה אחת או לאו כי המחלוקת אינו אלא על המשוייר לבדו. ומה שאמרו בגמרא רבי חייא בשם רבי יוחנן אתיא דר"מ בשיטת ר"ע דאמר לח ויבש שני מינים הם ר' מאיר אומר וכו' מילתא אחריתי היא אם יטול מן הלח על היבש ולא ידעינן הא דר"מ היכן היא מ"מ מן הלח המשוייר נוטל מאחד על הכל בכל ענין על מה שליקט ועל מה ששייר כדברי חכמים וי"א דר"מ דפליג בקוצר לשחת שהוא מפסיק אע"פ שלא חרש ומדמו מילתא למילתא:

הלכה כא

החרובין כל שאדם עומד וכו'. א"א לא ידעתי מה הוא זה אלא כל החרובין שיש לאדם אחד אע"פ שיש ביניהם גדרים הרבה אינן מפסיקין כל זמן שהחרובין רואין זה את זה והראיה הזו היא שאדם עומד בראש חרוב זה ורואה החרוב שבצד אחר. והטעם לחרובין מפני שהן גבוהים הרבה ומסובכין כדתנן בחרוב ובשקמה חמשים אמה:

פרק ד

הלכה יח

אי זהו כתף פסיגין המחוברות וכו'. א"א לא כן הסוגיא בגמרא שהרי הקשו על זה והאמר רבי חייא מעשה ששקלו עוללת אחת בציפורי שבעה ליטרין אלמא לענין פיטור אתמר שאף על פי שאין לה לא כתף ולא נטף אם גדול שלא יכנסו כל ענביו בפס ידו אינו לעניים ועל זה הקשו א"כ היאך היה שהיה משקלו ז' ליטרין וחזרו ואמרו שאם נתנו ע"ג טבלא שיהיו כולן נוגעות בטבלא שהם מעטין וכולן יורדים ונוגעים בה וכשהם מרובים אי אפשר שיגעו כולם מפני שהן מרובין:

הלכה כו

בן לוי שנתנו לו מעשר טבל ומצא בו עוללות נותנן לעני וכו' עד על מקום אחר. א"א בתוספתא לא אמר כן אלא אינו חושש שמא של עניים הם ואמרו בירושלמי שעושה אותו תרומת מעשר על מקום אחר ועל זה הקשו ועוללות לאו של עניים הם ר' אבין אמר מן הנקרצות עם האשכולות:

הלכה כז

מי שהיו לו חמש גפנים וכו' פטור מן הפרט ומן השכחה. א"א ומן הפאה:

ומן הרבעי וחייב בעוללות וכו'. א"א לא כן הסוגיא אלא חייב בכל אע"פ ששייר:

פרק ה

הלכה ד

נטל עומר להוליכו לעיר. א"א הסוגיא שאמרה בזוכר לעליון לא נאמרה אלא לר"ש שאמר התחתון אינו שכחה מפני שהוא מכוסה וא"ר זעירא דדוקא בזוכר לעליון שהוא כמכוסה בבגדים או באבנים שאין עליהם תורת שכחה והוי טמון אבל אם לא זכרו אע"פ שהוא עצמו אינו שכחה שכבר החזיק בו להוליכו לעיר אעפ"כ הוי התחתון שכחה מפני שהוא מין במינו ולא הוי כטמון:

הלכה יא

שנים שהתחילו לקצור מאמצע השדה וכו' עד והן מוכיחין עליו שאינו שכוח. א"א זה המחבר פתח בשכחת קמה וסיים בשכחת עמרים והטעם לפניו דהוי שכחה אע"פ שאפשר שיהא העומר השכוח בראש שורה ממזרח למערב אפילו הכי כיון שהוא וחבירו מעמרין מצפון לדרום הרי עשו את האמצעי לשורה החיצונה והוי שכחה אבל מה שהניח לאחריו אפשר שהניח אותו ראש לשורה ממזרח למערב. ובירושלמי מתפרש שהיו לו עשר שורות של עשרה עשרה עמרים והן נידונין צפון ודרום או מזרח ומערב ולעולם ראש שורה אינה שכחה. ולכן ראיתי לפרש אותה פיסקא כי לא האירו אותה לא המחבר הזה ולא הרב היוני שפירש המשניות. הפסקא הראשונה ראשי השורות עומר שכנגדו מוכיח העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו מודים שאינה שכחה ואלו הן ראשי שורות שנים שהתחילו מאמצע שורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום ושכחו לפניהם ולאחריהם שלפניהם שכחה שלאחריהם אינה שכחה יחיד שהתחיל מראש שורה ושכח לפניו ולאחריו מה שלפניו אינה שכחה שלאחריו שכחה מפני שהוא בלא תשוב זה הכלל כל שהוא בלא תשוב וכו'. אלו שלש פסקות צריכות לפנים. הפסקא הראשונה מפרש לה בירושלמי עומר שכנגדו מוכיח כיצד היו לו עשר שורות של עשרה עשרה עמרים עומר אחד מהן צפון ודרום ושכח אחד מהן אינו שכחה מפני שנידון מזרח ומערב פירוש וכל שורה החיצונה אפשר שהיא ראשי שורות ונידונת מזרח ומערב וראש שורה אינה שכחה הילכך אין הדבר מתברר באמצעית שיהו שכחה עד שיעמור עומר שכנגד פניו ונראה איך ילך שאם ילך מצפון לדרום כנגד פניו כבר גלה דעתו שהשורות מצפון לדרום ואין אחד מהאמצעים שבאותה שורה ראש שורה ואם שכחה אחריו אינה שכחה שאין לו מוכיח וכשהתחיל מאמצע שורה קאמר כדמפרש ואזיל במתניתין לקמן ואלו הן ראשי שורות וכו' אבל אם ילך ממזרח למערב הרי האמצעית גם כן ראשי שורות והכל מודים שאינה שכחה וכן העומר שהחזיק בו להוליכו לעיר ושכחו שהכל מודים לו. הדר אמר אלו הן ראשי שורות שנים שהתחילו מאמצע שורה זה פניו לצפון וזה פניו לדרום וכו' אם דלגו במה שלפניהם דהיינו עומר שכנגדו ושכחו באמצע הוי שכחה שכבר הוכיחו שהשורה ההיא מצפון לדרום ואין בהם ראש שורה אבל אם הניחו בין שני גביהן עומר או שנים שלא התחילו זה בצד זה אבל הרחיקו זה מזה זה עומר וזה עומר אותן שני עמרים אינם שכחה שמא הניחו אותם לראשי שורות ממזרח למערב מאחר שהתחילו באמצע יש מקצת מוכיח שבאמצע יש תחילה אבל יחיד שהתחיל מראש שורה והניח אחריו עומר ודלג עליו ושכחו הוי שכחה שאין כאן מוכיח שיהא באמצע

ראש השורה ולפניו דלא הוי שכחה בשלא דלג אלא שהניח אותה שורה והתחיל בשורה אחרת שמאחר שלא עשה ממנה ולהלן כלום אינו בלא תשוב. זהו פירוש שמועות הללו המסביר פנים לפי דעתי והמבין יבין:

הלכה כב

השוכח אילן בין אילנות עד הרי הן שכחה. א"א זה אינו מחוור כלל:

הלכה כד

ואע"פ שהוא מפורסם כו'. א"א מן המשנה נראה שאינו כן:

אבל סאתים אינן שכחה כו'. א"א אין זה מחוור כלל:

הלכה כה

ולמה אמרו זית בלבד וכו'. א"א זה אינו אלא לדעת ר' יוסי: